

SERTÂRİK MESNEVÎHÂN ŞEFİK CAN DEDE'NİN MESNEVÎ ÜZERİNE ÇALIşMALARİ*

Mesnevihan Şefik Can Dede's Invaluable Work On The Mathnawı

H. Nur ARTIRAN**

ÖZET

Mutasavvıf, âlim, edip, bir babanın ilgi ve terbiyesiyle daha çok küçük yaşlarda Hz. Mevlânâ, Şeyh Sâdi ve Hâfızın beyitlerini ezberleyerek büyüyen Şefik Can, Mevlevîlik içerisinde çok önemli bir makam teşkil eden Mesnevîhânlığın, yüzyılımızdaki icâzetli en son temsilcisidir.

Tüm hayatını Hz. Mevlânâ ve eserlerine adanarak geçiren bu güzide insan ilk önemli mânevî eğitimini ve Mesnevîhânlık icâzetini Tâhirü'l-Mevlevî'den almıştır. Hayatının en kemal devresi olan altmış dokuzla doksan dört yaşları arasında tamamlamış olduğu Mesnevî ile ilgili tüm çalışmalarında çağımız insanının en kolay bir şekilde Mesnevî'den faydalanmasını amaçlamıştır.

Şimdiye kadar yapılan tüm Mesnevî şerh ve tercümelerinden oldukça farklı bir konuma sahip olan, Mesnevi tercümesinde; farklı sayfalar arasına dağılan hikaye ve konuları bir araya getirerek, beyitleri kendi içerisinde şerhli olarak tercüme etmiştir. Şefik Can'ın Mesnevî dışında Hz. Mevlânâ'nın

* Bu çalışma, I. Neşvegâh-ı Sûfiyâne-Mevlânâ, Mevlevîlik ve Mesnevî Sempzoyumu (25-27 Haziran 2010, Yozgat-Sorgun)'nda sunulan tebliğın geliştirilmiş metnidir.

** Şefik Can Uluslararası Mevlânâ Eğitim ve Kültür Derneği Başkanı.
nurartiran@superonline.com

Divân-ı Kebîr-i, Rubâîleri, Hayatı Şahsiyet Fikirleri ve Mitoloji üzerine de çeşitli eserleri yayımlanmıştır.

Biz bu tebliğimizde Sertârik Mesnevîhân Şefik Can Dedemizin Mesnevî üzerine yapmış olduğu çalışmaların hazırlanışı, amacı, üslubu ve Mesnevî'yi okumada okuyuculara sunmuş olduğu kolaylıklar üzerinde duracağız.

Anahtar Kelimeler: Mevlânâ, Mesnevî, Mesnevîhân, Şefik Can.

ABSTRACT:

Şefik Can a Sufi teacher and literary scholar who was raised with utmost care by his Father, memorizing the poems of Maulana, Hafiz and Sadi, was the last formally appointed Mesnevihan * in this century.

This uniquely distinguished man who has devoted his entire life to Maulana and his poetry, received his formative education and his Mesnevihan endorsement (icazet) from Tahirü-l Mevlevi. Şefik Can's unadorned translation of the Mathnawi coincides with his 'learned years' which were the last 25 years of his life from the age of 69 to 94 and aimed to provide the comtemporany readers to benefit from the wisdom of the Mathnawi with relative ease.

In his translation of Mathnawi which has a unique place amongst all the other translations and annotations done before, he has compiled the stories and added valuable annotations to clarify the verses. Apart from the Mathnawi, many other books of Şefik Can have been published including Divan-ı Kebir, the Quatrains and the life and teaching of Maulana.

In our humble presentation today, we will dwell on the invaluable work our beloved Mesnevihan Dede Sefik Can has devoted to the Mathnawi, the the manner in which the translation was done; the style he adopted and how it aims to provide a relative convenience for readers to understand this Masterpiece.

• Mesnevihan is a title given to the masters who have acquired the knowledge and insight to be able to teach others.

Key words: Mathnawi, Jalal al-Din al-Rumi, Mesnevihan, Sertarik, Şefik Can

GİRİŞ:

Cenâb-ı Hakk'ın "Kün" emri tecellisiyle semâdan yeryüzüne ilâhi rahmet olarak inen Hz. Mevlânâ'nın Mesnevî'si, yazıldığı XIII. yüzyıldan günümüze kadar yüzlerce mütercimim kalemiyle farklı dillere çevrilmiş, birçok insan yaşadığı ülkenin sosyal ve kültürel şartları, maddi mânevî kişisel görüş ve düşünceleri doğrultusunda bu müstesna eserden faydalanmaya çalış-

mıştır. Tüm zamanların en önemli klasik eserlerinden biri kabul edilen Mesnevî yurt dışında olduğu gibi ülkemizde de yoğun ilgi görmüş, çeşitli zamanlarda birçok kişi tarafından tercüme, şerh ve seçmeleri yapılmıştır.

Hz. Mevlânâ ve eserleri üzerine yapmış oldukları çalışmalardan dolayı çok yakın olarak tanıdığımız Ahmed Avni Konuk, Tâhirü'l-Mevlevî, Veled Çelebi İzbudak, Abdülbâki Gölpınarlı ve Sertârik Mesnevîhân Şefik Can, bu eşsiz âbidevî eseri Cumhuriyet döneminde tam metin olarak yeni harflerle Türkçeye çeviren çok değerli üstatlarımızdır.

Ayrıca, Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu, Doç. Dr. Derya Örs ve Doç. Dr. Hicabi Kırlandıç'ta yakın tarihimizde Mesnevî'nin tamamını tercüme ederek hem kültür, hem de gönül dünyamızı zenginleştiren çok kıymetli akademisyenlerimizdir.

Biz bu tebliğimizde Sertârik Mesnevî-hân Şefik Can Dedemizin Mesnevî üzerine yapmış olduğu çalışmaların hazırlanışı, amacı, üslubu ve Mesnevî'yi okumada okuyuculara sunduğu kolaylıklar üzerinde duracağız.

SERTÂRİK MESNEVÎHÂN ŞEFİK CAN DEDE'NİN MESNEVÎ ÜZERİNE ÇALIşMALARI

Mutasavvıf, âlim, edip, bir babanın ilgi ve terbiyesiyle daha çok küçük yaşlarda Hz. Mevlânâ, Şeyh Sâdi ve Hâfız'ın beyitlerini ezberleyerek büyüyen Şefik Can, Mevlevîlik içerisinde çok önemli bir makam teşkil eden Mesnevîhânlığın, yüzyılımızdaki icâzetli en son temsilcisidir.

Tüm hayatını Hz. Mevlânâ ve eserlerine adayarak geçiren bu güzide insan ilk önemli mânevî eğitimini ve Mesnevîhânlık icâzetini Tâhirü'l-Mevlevî'den almıştır. 1935 yılında başlayan bu ulvî birliktelik, 16 yıl baba oğul muhabbeti içerisinde geçmiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin 1951 yılında vuslat etmesi; Şefik Can'ı kendi iç âlemindeki derinliğe çekmiş, maddi mânevî hayat tecrübesi, içinde bulunduğu çağın sosyal ve kültürel şartları, onu insanların en âcil ihtiyacı olarak gördüğu Hz. Mevlânâ'nın eserlerine yöneltmiştir.

Tâhirü'l-Mevlevî'nin uzun yıllar üzerinde çalıştığı Mesnevî şerhlerini[1] tamamlamaya fâni ömrü yetmeyince, üstadının bıraktığı yerden devam eden Şefik Can 5 ve 6 ciltleri şerh ederek bu muhteşem eseri 18 cilt olarak tamamlamıştır. 1970'li yıllarda ikmal edilen bu eser yayınevinin ihmali neticesinde ne yazık ki, ancak 2000 yılında basılabilmemiştir.

Ön sözde yer alması gereken Tâhirü'l-Mevlevî'ye ait bazı resim ve mektuplar kaybedilerek, eserin genel muhtevasına gerekli dikkat ve özen gösterilmemiştir. Kitabın uzun bir süre yayınevinde bekletilmesi, içeriğine

uygun bir kalitede basılmayışı, tarihi belge niteliğindeki çok değerli resim ve mektupların kaybedilmesi, Şefik Can'ı oldukça müteessir etmiştir

1978 yılında 69 yaşındayken başlamış olduğu; Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi [2] üzerinde 19 yıl çok büyük bir dikkat ve hassasiyetle çalışan Şefik Can, bu eseri de ancak 88 yaşında tamamlayabilmiştir. Çok önemli diğer çalışmalarından biri olan Cevâhir-i Mesneviyye [3] isimli eseri 92, Mesnevî hikâyelerini [4] ise 94 yaşında tamamlamıştır. Oldukça ileri yaşlarda bile Mesnevî üzerine bu denli yoğunlaşması onun Hz. Mevlânâ ve eserlerine karşı göstermiş olduğu ilâhi aşk u muhabbetin aşkâr bir tezâhürüdür.

Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi, Şefik Can'ın Hz. Mevlânâ ve Mesnevî'ye adanmış bir asırlık hayat tecrübesi, maddi mânevî kültür birikiminin Hakk âşıklarıyla paylaşıldığı ilk önemli eserdir.

XIII yüz yıldan günümüze kadar yapılan tüm Mesnevî şerh ve tercümelerinden oldukça farklı bir konuma sahip olan bu çalışmada, çağımız insanının en kolay bir şekilde Mesnevîden faydalanması amaçlanmıştır.

Ifâdenin en berrak, en basit, en sanatsal bir şekliyle, herkesin anlayabileceği edebî bir üslup içinde hazırlanan eserde, muğlâk, anlaşılması zor olan beyitler kendi içersinde şerhli olarak tercüme edilmiştir.

Zamanı en iyi derecede kullanmak amacıyla, dipnotlar şeklinde verilen geniş açıklamalar, Mesnevî'nin esasını teşkil eden ve bazı sembollerle anlatılan çeşitli hikâye ve beyitlerin ifade ettiği mânâyâ ulaşmakta okuyucuya çok büyük kolaylıklar sağlamıştır.

Söz konusu eserde; hassas bir mizaç, güçlü anlaşılır bir dil, çok derin edebiyat ve tarih bilgisi, geniş bir tasavvûf anlayışı, aşk derecesine ulaşan dîvân edebiyâtı hâkimiyeti, hemen göze çarpmaktadır.

Eserdeki bu üstün niteliklerin yanı sıra, Mesnevîhân'lığın günümüzdeki en mümtaz bir temsilcisi olarak, mânevî konulardaki aşırı dikkat ve hassasiyeti, Hz. Mevlânâ ve Mesnevî yolunda herkesçe kabul edilen çok samîmî aşk-u muhabbeti, hiç bir maddi kaygı taşımayan bir çok âli hizmetleri, özellikle Mesnevî'nin lahûti mânâsına olan güçlü hakimiyeti eserin ilk sırada tercih edilmesine, Mesnevî'nin çok daha geniş kitlelere ulaşmasına etkili olmuştur.

1995 yılında 86 yaşındayken yayımladığı 600 sayfaya yakın oldukça kapsamlı bir eser olan Mevlânâ Hayatı Şahsiyeti Fikirleri [5] kitabının, Rusça ve Çince dahil olmak üzere bir çok dünya dillerine çevrilmiş olması, onun bu konuda yurt dışındada ne kadar etkin ve güvenilir bir isim olduğunun açık bir göstergesidir.

Son yüzyılımızda Mesnevîyle ilgili en dikkat çeken çalışmalardan biri olan Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesiyle ilgili olarak kendi yazmış olduğu ön sözde özetle şöyle demektedir:

“İlâhî aşktan bahseden, bizim nereden geldiğimizi, nereye gittiğimizi haber veren, müsamahalı bir görüşle insanı, insanlığı sevdiren bu mübârek kitabı, dikkatle okumaya ve içimize sindirmeye bugünün insanı olarak çok muhtacız. Bu Mesnevî’de metin olarak Nicholson’ın bastırđığı Mesnevî’leri esas tuttum. Tercüme edilen beyitlere, onun verdiği numaraları verdim.

Bazı beyitleri, rûha sâdık kalınarak, bir kaç kelime eklemek suretiyle açıklamalı olarak tercüme ettiğim gibi anlaşılması zor olan bazı beyitleri de şerhlerden yararlanarak dipnot olarak genişlettim. Anlaşılır hale getirdim.

Bu tercüme yapılrken, gerek Veled Çelebi merhumun, gerekse Tâhirü’l-Mevlevî Hazretlerinin, Abdülbakî Gölpınarlı merhûmun tercümelelerinden, kendisini dâima saygı ile andığım değerli müsteşrik Nicholson’ın İngilizce’ye çevirdiği Mesnevî’lerden yararlandım.

Birbirinin içine girmiş olan hikâyeleri, birbirinden ayırarak tercüme ettim.

Hikâyelerin ifâde ettikleri hakikatleri Mevlâna’nın açıkladığı şekilde aynen aldım. Gereken yerlerine koydum.

Hikâyeler arasında geçen güzel sözler, derin anlamlı beyitler, hakikâtlar, hikmetler okuyanlara bir kolaylık olsun diye, ihtiva ettikleri konulara göre, ayrı ayrı başlıklar halinde arz edilmiştir. O başlıklar dahi benim değildir. Mevlâna’nın beyitlerinden çıkarılmış başlıklardır.

Metin tercümelerinde okuyacağınız satır başlarına konmuş olan ve numaralı bulunan bütün beyitler hep Mevlâna’ya aittir.

Açıklanması gereken hususlar, Rasûhî Ankaravî’den, Tâhirü’l-Mevlevî’den, Bahrü’l-ulûm’dan, ve Hüseyin bin Hasan Harizmî tarafından yazılmış olan Cevâhirü’l-Esrâr adlı yazma şerhinden yararlanarak, sahife altlarına dipnotlar halinde yazılmıştır.

Böylece birçok kitaplarda görüldüğu gibi kitaplarının sonuna eklenen notları karıştırmaktan, araştırmaktan, okuyucu kurtarılmıştır.

Tek gayem, okuyucunun yorulmadan, şerhlere bakmadan Mesnevî-Şerîf’ten, adetâ tasavvuf ansiklopedisi sayılan bu şaheserden, bu irfan hazinesinden gereği gibi zevk alması, rûhen aydınlanması, huzûra kavuşması en kolay bir şekilde Mesnevî’den faydalanmasıdır.”

Arz edilen ön sözden de anlaşıldığu üzere söz konusu eserin en büyük özelliği, farklı sayfalar ve beyitler arasına dağılmış olan hikaye ve çeşitli konuların amaç, gaye ve özden hiçbir şey kaybetmeden sistematik bir şekilde yer

değiştirmesi, beyitlerin belli bir akıcılık içerisinde yeniden farklı başlıklar altında düzenlenmiş olmasıdır.

Eserde dikkat çekici diğer bir konu da; Hz. Mevlânâ'nın irşâd maksadıyla söylediği, gerçekte her insanın hayatında çok önemli bir yer tutan bazı hikâyeye ve anlatımların, kendi öz benliğinden habersiz kişilerce asıl gaye ve maksadın dışında yanlış algılanması nedeniyle, beşinci ciltten üç, altıncı ciltten bir hikâyenin sadece sözün özü niteliğindeki beyitlerle eserde yer almasıdır. Böylece Mesnevî'nin rûhuna ve aslolan gayesine sadık kalınarak, söz konusu hikâyelerin, ifaâde ettiği lahûti mânâdaki derinliği anlamakta zorlanan kişilerin, gereksiz ayak sürçmelerinin önüne geçilerek, herkesin Mesnevî'ye çok daha yakın olması arzu edilmiştir.

“Kur’ân’ın Tefsiri”, “Ruhların Cilâsı” ve “Allah Âşıklarının Kitabı” olarak nitelenen böylesine eşsiz tasavvûfi bir eseri yüz yıllar sonra aslından oldukça farklı bir vizyonda hazırlayıp okuyucuya sunmak, elbette çok büyük bir mânevî sorumluluk gerektirmektedir.

Doksan altı yıllık yaşamı içerisinde bir an dâhi târik-i müstakimden ayrılmamaya a’zamî dikkat ve gayret gösteren, çok güçlü bir imân derecesinde Hz. Mevlânâ'ya bağlı olan Şefik Can'da bu ilâhi sorumluluğun bilinci içerisinde hazırlamış olduğu eserle ilgili bu konuda şöyle demiştir:

“Bendeniz, hâşâ Hz. Mevlânâ'nın yapmış olduğu düzeni beğenmeyecek Mesnevî'de böyle bir değişiklik yapma gereği duymadım. Bendeniz yine Hz. Mevlânâ'nın âli rûhaniyetinden aldığım emir üzerine bu Mesnevî'yi hazırladım”

Özellikle mânevî konularda oldukça hassas ve mütediyyin bir mizâca sahip olan Şefik Can'ın, sadece kişisel kararları, şahsi görüş ve düşünceleri doğrultusunda, Mesnevî'de böylesine ciddi bir düzenleme yapabileceğini düşünmek elbette son derece yanlış olacaktır. Zaten söz konusu eser üzerinde on dokuz sene büyük bir dikkatle çalışılması, bu konuya gösterilen hassasiyetin çok küçük bir yansımasıdır.

Mesnevî üzerine 40 yıl araştırmalar yapan son yüzyılımızın çok değerli İngiliz müsteşriklerinden Nicholson'ında İngilizce olarak hazırladığı Mesnevî'de bazı hikâyeleri Latince tercüme ettiği bilinmektedir.

Hikâyeler konusunda farklı bir yaklaşım sergileyen Nicholson'da insanların yanlış değerlendirmeleri neticesinde asıl hedeften uzaklaşmalarına bu şekilde engel olmaya çalışmıştır.

XIII yüz yıldan yakın tarihimize kadar Mesnevî her zaman icâzetli bir Mesnevîhân tarafından okunarak şerh edilmiştir. Mevlevî yolu içerisinde çok önemli bir makam teşkil eden Mesnevîhânlık, sadece Farsça olan beyitleri tercüme etmek değil, beyitlerin ihtiva ettiği mânâ zenginliğini, dinleyicinin

mânevî hâl ve idrâki seviyesinde sunmaya çalışarak, gerektiğinde eserle dinleyici arasında seviyeli ve dengeli bir iletişim kurmaktır.

Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî tercümesinin diğerk çok önemli bir özelliğı de; Altı ciltlik Mesnevî'nin tamamının Şefik Can tarafından Arap harfleriyle elde yazılmış olmasıdır. Bu eser daha sonra yayınevi tarafından Latin harflerine çevrilerek basılmıştır. Orijinal el yazması Mesnevî'nin, bas-kıya hazırlanması sırasında gözden kaçan ve çeviriden kaynaklan bazı eksikliklerin olması da muhtemeldir. Bunu gayet tabii karşılamakla birlikte, söz konusu eserin orijinal el yazması ile karşılaştırılması varsa bir eksiklik giderilmesi faydalı olacaktır. Böyle bir incelemenin en kısa zamanda tarafımızdan yapılması da en büyük niyâzımızdır.

Prof.Dr. Reynold A. Nicholson tarafından Latince tercüme edilen bazı hikaye ve beyitler aşağıdaki gibidir:

Cilt.5: 1333-1337, 1343, 1345, 1356, 1363, 1364 ve 2497 numarayla başlayan hikayenin başlığının tümü Latince tercüme edilmiştir. Ayrıca 3329-3336 arası beyitler Latince olup 3391, 3392, 3731-3735 arası ve 3861 den 3864 beyte kadarda Latince tercüme edilmiştir.

Cilt.6: da; 3847-3850 arası beyitleri 3857, 3858 ve 3941-3946 arası beyitleri Latince tercüme edilmiştir.

Şefik Can tarafından sözün özü şeklinde tercüme edilen beyitleri ise:

Cilt.5: (1333 -1364) (2494- 2502) (3329-3340) (3391-3403) (3708-3736)

Cilt.6: (3843-3887) Arz edilen beyit numaraları arasında bulunan hikâye ve anlatımlar ana konuyu ihtiva edecek şekilde verilmiştir.

Şefik Can'ın Mesnevî'yle ilgili üçüncü önemli çalışması, 2001 yılında iki cilt halinde yayımlanan "Cevâhir-i Mesneviyye" adlı eseridir. "Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi"nin hazırlık aşamasında alınan bazı notlardan yola çıkılarak tarafımızca yayıma hazırlanan bu eserin en büyük özelliğı, Mesnevî'nin fihristi niteliğinde olmasıdır. Tarihi kaynaklara göre 1260- 1267 yılları arsında yazıldığı kabul edilen Mesnevî'de, tüm zamanlara hitap edecek çeşitli sosyolojik, psikolojik, tarihî, dini ve tasavvufî birçok konu, âyet, hadis ve hikâyeler vasıtasıyla zihinlerde yer edecek etkin bir üslupta okuyucuya aktarılmıştır.

Altı ciltlik Mesnevî'de yer alan 145 farklı konu Cevâhir-i Mesnevîyye'de alfabetik sırayla bir araya getirilerek okuyucunun çeşitli konular üzerinde hâkimiyeti sağlanmıştır. Söz konusu eserin dikkat çeken diğerk bir özelliğı de; bu konuların ark arkaya dizilişinde bir birini takip eden başlıkların, bir önceki metni tamamlayıcı özellikte olmasıdır.

Asırlardan beri birçok kişi çeşitli amaçlara mâtufen, yahut kendi beğenilerine göre Mesnevî'den mensûr yada manzûm antolojiler meydana getirmişlerdir. XV. yüzyıldan itibaren başlayan bu usûlün ilk örneği Muînî'nin, Sultan II. Murad'a (ölm.1451) takdim ettiği ve Mesnevî'nin bir bölümünün manzum tercümesini kapsayan Mesnevi-yi Murâdî'dir (1438) Yusuf Sîneçâk'ın (öl. 1564) Cezîre-i Mesnevî'si ve Muğlalı Şâhidî Dede'nin (öl.1550) Gülşen-i Tevhîd'i de bu konudaki önemli eserler arasındadır. Mesnevî'nin tamamını şerh etmekle "Hz. Şârih" unvanını alan Ankaravî İsmail Rüsûhî Dede (öl.1631)'nin Mesnevî'deki anlaşılması zor deyimlerin açıklandığı ve âyetlerin indeksi niteliğinde olan Fâtihü'l-ebiyât ve Câmi'u'l-âyât adlı eserleri de bu tarzdaki önemli örneklerden bazılarıdır. 2004 yılında Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından yayınlanan Yakup Şafak ve Nuri Şimşekler'in hazırlamış olduğu "Konulara Göre Mesnevî'den Özdeyişler" isimli eserde yakın tarihimizde aynı amaçla hazırlamış kitaplardan biridir. Şefik Can'ın "Cevâhir-i Mesneviyye" isimli çalışması yukarıda kısaca bahsedilen eserlerin çok daha kapsamlı ve farklı bir örneğidir

2003 yılında ilk baskısı yapılan "Mesnevî Hikâyeleri" de, Şefik Can'ın diğer eserleri gibi türevi içerisinde farklı bir konuma sahiptir. Çeşitli zamanlarda birçok kişi tarafından hazırlanan "Mesnevî Hikâyeleri" genellikle çocuklara hitap edecek şekilde veya eseri hazırlayan kişinin idrâk ve anlayışı nisbetinde özetlenerek seçmeler şeklinde okuyucuya sunulmuştur.

Söz konusu eserde ise 255 hikâyenin tümü orijinal şekli muhafaza edilerek beyit numaralarıyla birlikte verilmiştir. Ayrıca hikâyelerin ihtiva ettiği derûni mânalarda genellikle beyitlerin altında okuyucuya sunulmuştur. Dipnotlar şeklinde yapılan açıklamalar ise hikâyelerin doğru ve kolay bir şekilde anlaşılmasında yardımcı olmaktadır.

Daha evvelde arz edildiği üzere Mesnevî hikâyelerinin ihtiva ettiğiengin mânâları anlamakta zorlanan bazı kişiler zaman zaman önyargılı ve haksız eleştirilerde bulunmuşlardır.

Kitabın ön sözünde bu konulara açıklık getirmeye çalışan Şefik Can özetle şöyle demiştir:

"Hz. Mevlâna vahdet-i vücud görüşlerini ve tasavvufî hakikatları açıklarken konuların daha iyi anlaşılması için bazı hikâyeler söylemiştir. Bu hikâyeler Kelile ve Dimne'den, tarihten, Kur'an kıssalarından, halk arasında söylenen hikâyelerden alınmıştır. Fakat Hz. Mevlâna bunları söylerken kendi güzel anlatış tarzıyla bir takım çağrışımlarla (tedaî), hayallerle kendi yaratıcı muhayyalesinden ilham alarak kendine has hoş bir şekilde hikâyeye etmeyi başarmıştır. Bunların içinde her duyguya yer verilmiştir. Aşk, imân, fazilet, kahramanlık, doğruluk ve bunların dışında bütün insanî duygular yer almıştır. Büyük bir psikolog gibi bazen insan ruhunun derinliklerine inmiş, bazen

faziletin ve kahramanlığın meth ü senâsını yapmış, bazen de insanın süflî arzularını bütün açıklığıyla realist bir şekilde dile getirmiştir. Bu yüzden bazı kişilerin Hz. Mevlâna'ya açık seçik yazdı diye tarizde bulunmaları, taş atmaları, onların Hz. Mevlâna'yı gereği gibi anlamadıkları, ya da anladıkları halde kasten Hz. Mevlâna'ya sataştıkları bir hakikattir. İtalyan yazarlardan Hz. Mevlâna'nın çağdaşı olan Boccaccio, Dekameron adlı eserinde manastırdaki rahibelerin sevişmelerinden apaçık bahsederken onu realist bir yazar diye alkışladıkları halde Hz. Mevlâna Mesnevî'sinde sadece iki üç hikâyede açık insanın süflî arzularının başına neler getireceğini, insanı ne hallere düşüreceğini ders olarak anlatınca haksız olarak eleştirilmiştir. Fransız romancılarından Gustave Faluber Madam Bovari adlı romanında, Emile Zola Nana adlı eserinde realist olarak alkışlanırken Hz. Mevlâna'dan söz edilirken onu realist olarak görmek istememişlerdir. Hz. Mevlâna bazı hakikatlerin kolayca anlaşılması için her yerden hikâyeler almıştır.

Bu arada bir câriyenin eşekle sevişmesi gibi meşhur hikâyeye de, Latin şairlerinden Apuleius'un Altın Eşek kitabından alınmıştır. Bu kitap Milli Eğitim Bakanlığının klasik kitapları arasında yayınlanmıştır. Apuleius'un Altın Eşek'ini okuyanlar insan tabiatının süflî arzularını ifade eden bu kitabı alkışlarken aynı hikâyeye Hz. Mevlâna'nın Mesnevî'sinde olunca hor görülmüştür. Bu görüş tamamiyle bîtaraf değildir. Garez gelince insanın gözü kör oluyor, hakikati göremiyor.

Hz. Mevlâna rubâ'îlerinin birinde [Hezli men hezl nîst ta'lîm est = Benim açık saçık yazışım insanların süflî duygularını uyandırmak için değildir, bir şeyler öğretmek içindir] demiştir.

Mehmet Âkif merhum da Safahat'ında:

“Budur cihanda en beğendiğim meslek

Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek” demiştir.

Şefik Can'ın Mesnevî ile ilgili en son çalışması “Okullar için Mesnevî'den Seçmeler”[6] adlı eserdir. Milli Eğitim Bakanlığının Mesnevî'yi okullara tavsiye etmesi üzerine tarafımızca hazırlanan bu eser 2005 yılında yayımlanmıştır. Mesnevî'de çeşitli vesilelerle anlatılan ve özellikle genç neslimizin temel eğitiminde mutlak olması gereken dini, tasavvûfî, sosyolojik ve psikolojik bazı konular 29 ana başlık altında toplanırken, Hz. Mevlânâ'nın hayatı, şahsiyeti ve fikirleriyle ilgili genel bilgilere de yer verilmiştir. Mesnevî'yi ilk defa okumaya başlayan her yaştaki insan için önemli bir hazırlık kitabı niteliğinde olan eserde; Allah, Peygamberimiz ve peygamberler, Kuran-ı Kerim, insan, cennet, cehennem, günah, tövbe, aşk sevgi, bilgi, öğüt, ömür ve ölüm gibi konular işlenmiştir. Şefik Can'ın diğer tüm çalışmalarında olduğu gibi burada da dip notlar şeklinde okuyucuya kısa açıklamalar yapılmıştır. Çok

yönlü bir araştırmacı yazar olan Şefik Can Hz. Mevlânâ'nın Mesnevî'si dışında Divân-ı Kebîr'i ve Rûbâileriyle ilgilide çalışmalar yapmış bu konularda da çeşitli kitapları yayımlanmıştır. Yunan Mitolojisi isimli eseri ise çeşitli Üniversitelerin arkeoloji ve sanat tarihi bölümünde ders kitabı olarak okutulmaktadır.

SONUÇ

Makalemizin başlangıcından itibaren bir çok kez dile getirdiğimiz gibi, Şefik Can, Hz. Mevlânâ ve eserleriyle ilgili yapmış olduğu tüm çalışmalarda öz'e içerikteki lâhûti mânâyâ tümüyle sadık kalarak, kedi deyişle sadece: Okuyucunun yorulmadan, şerhlere bakmadan Mesnevî Şerîf'ten, adetâ tasavvuf ansiklopedisi sayılan bu şaheserden, bu irfan hazinesinden gereği gibi zevk alması, ruhen aydınlanması, huzûra kavuşması en kolay bir şekilde Mesnevî'den faydalanmasını amaçlamıştır.

KAYNAKÇA

- Can, Şefik. *Konularına Göre Açıklamalı Mesnevî Tercümesi*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2004, 7.Basım.
- Can, Şefik. *Cevâbir-i Mesneviyye*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2001, 2.Basım.
- Can, Şefik. *Mevlana Celaleddin Rumi Mesnevi Hikayeleri*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2003.
- Can, Şefik. *Mevlana - Hayatı, Şahsiyeti, Fikirleri*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2009, 7.Basım.
- Can, Şefik. *Okullar için Mesnevî'den Seçmeler*, Ötüken Neşriyat, 2005, 1. Basım.
- Olgun, Tahir. *Şerb-i Mesnevî Tâbirü'l-Mevlevî*, Şamil Yayınları 2000.